

- дис. ... канд. пед. наук: 13.00.05. / Луган. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Хмельницький, 2010. 301 с.
3. Комплексний супровід дітей з порушеннями зору в умовах навчального закладу : навч.-метод. посіб. для слухачів курсів підвищ. кваліф. ін-ту післядипломної педагогічної освіти / Ю. О. Бистрова, А. М. Петруня, В. Є. Коваленко, Н. А. Колодна, С. А. Лупирь. Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2012. 288 с.
  4. Психологічна енциклопедія / авт.-упоряд. О. М. Степанов. Київ : Академвидав, 2006. 424 с.
  5. Соціальна робота : технологічний аспект : навч. посіб. / за ред. проф. А. Й. Капської. Київ : ДЦСССМ, 2004. 352 с.
  6. Таранченко О. М., Найда Ю. М. Загальні принципи здійснення адаптацій та модифікацій навчально-виховного процесу. *Інклюзивна школа: особливості організації та управління* : навч.-метод. посіб. / кол. авт. : А. А. Колупаєва, Ю. М. Найда, Н. З. Софій та ін. ; за заг.ред. Л. І. Даниленко. Київ : ФОП Придатченко П. М., 2007. 128 с.

СОЦІАЛЬНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ: ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД

Оксана Міхеєва

*Український державний університет імені Михайла Драгоманова (м. Київ)
o.yu.mikheyeva@npu.edu.ua*

Постановка проблеми. В сьогоденних умовах Україна намагається забезпечити ефективну систему соціальної реабілітації осіб з інвалідністю. Відповідно у процесі розвитку даного напрямку соціальної роботи важливим є вивчення та використання досвіду реабілітаційної роботи зарубіжних країн, де такий напрям соціальної роботи забезпечується ефективно та тривалий час. Світовий досвід реабілітаційної роботи дозволить розробити в Україні власну систему підтримки осіб з інвалідністю та удосконалити соціальні послуги, що їм надаються.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню міжнародного досвіду соціальної підтримки та соціальної реабілітації осіб з інвалідністю останнім часом присвячено значна кількість наукових досліджень. Цікавими та ґрунтовними є дослідження зарубіжних науковців. М. Ренко, С. П. Харріс та К. Калдвелл [5] вважають, що при здійсненні реабілітаційної роботи з особами з інвалідністю потрібно враховувати і різницю у фізичному стані цих осіб, й індивідуальні історії про те, як була набута хвороба. Серед українських науковців, які вивчали закордонний досвід соціальної роботи з особами з інвалідністю є: Ю. Палагнюк, В. Полішук, Г. Попович, Т. Семигіна, Г. Слезанська, О. Шевцов та ін.

Мета статті. Метою статті є вивчення досвіду окремих країн світу у сфері соціальної реабілітації осіб з інвалідністю.

Виклад основного матеріалу. Закордонний досвід у соціальній реабілітації осіб з інвалідністю пропонує теоретичні та практичні підходи, які можуть бути застосовані в інших країнах для покращення системи реабілітації та підвищення якості життя людей з інвалідністю. Деякі країни мають добре розвинені системи соціальної реабілітації, які ґрунтуються на інноваційних підходах, соціальній інклюзії та міждисциплінарній співпраці.

У країнах Скандинавії, таких як Швеція, Норвегія та Данія, велика увага приділяється інклюзії та соціальній інтеграції. Там активно розвиваються програми, що сприяють працевлаштуванню осіб з інвалідністю, а також забезпечують доступ до освіти та соціальних послуг. Скандинавський підхід вирізняється акцентом на рівноправності та соціальній справедливості.

У Німеччині соціальна реабілітація орієнтована на комплексний підхід, який включає професійну реабілітацію, психологічну підтримку та розвиток соціальних навичок. Німеччина має потужну систему професійної підготовки для людей з інвалідністю, що допомагає їм знайти роботу та зберегти фінансову незалежність.

У США діють різноманітні програми соціальної реабілітації, зокрема, національні ініціативи щодо підтримки ветеранів та людей з інвалідністю. У США також популярні програми, що зосереджені на професійній реабілітації та забезпеченні рівних можливостей. Соціальна реабілітація осіб з інвалідністю в США відрізняється різноманітністю програм і послуг, спрямованих на забезпечення прав, рівних можливостей та повної інтеграції таких осіб у суспільство. У США є значні ресурси для підтримки людей з інвалідністю, включаючи закони, організації та ініціативи, що працюють над забезпеченням доступу до освіти, працевлаштування, соціальних послуг та інших аспектів життя. На законодавчому рівні у США є Закон про американців з інвалідністю (ADA), що забезпечує захист прав осіб з інвалідністю, а також створює умови для їхньої інтеграції в суспільство. Він забороняє дискримінацію осіб з інвалідністю і забезпечує їхні права в різних сферах, включаючи зайнятість, транспорт, громадські послуги, освіту та інші. США має розгалужену систему професійної реабілітації, яка допомагає людям з інвалідністю здобувати навички, необхідні для працевлаштування, та надає їм підтримку в пошуку роботи. Федеральна програма Vocational Rehabilitation Services (VRS) забезпечує професійну підготовку, допомогу з працевлаштуванням та інші ресурси для осіб з інвалідністю, щоб вони могли працювати й бути незалежними. Закон про освіту осіб з інвалідністю (IDEA) забезпечує права дітей з інвалідністю на безкоштовну та відповідну освіту в інклюзивному середовищі. Школи зобов'язані створювати індивідуальні навчальні плани (IEP) для дітей з інвалідністю та забезпечувати їм необхідну підтримку, щоб вони могли здобути освіту поряд з іншими дітьми. У США існує велика кількість організацій та програм, які надають соціальні та медичні послуги для осіб з інвалідністю. Федеральні програми, такі як Medicaid і Medicare, забезпечують доступ до медичної допомоги та необхідних ресурсів. Додатково є організації, що спеціалізуються на підтримці окремих груп, наприклад, ветеранів, людей із вадами слуху або зору, та інших. В даній країні існують

програми та ресурси для надання психологічної підтримки особам з інвалідністю. Це може включати індивідуальну терапію, групову терапію та інші види психологічної допомоги, спрямовані на підтримку емоційного та психічного здоров'я таких осіб. У США діє багато громадських організацій, які підтримують людей з інвалідністю. Вони працюють над підвищенням обізнаності, захистом прав та наданням різноманітних ресурсів. Наприклад, American Association of People with Disabilities (AAPD) та National Council on Independent Living (NCIL) зосереджуються на просуванні інтересів осіб з інвалідністю. ADA та інші закони забезпечують доступність громадських місць, транспорту та інших послуг для людей з інвалідністю. США активно працює над створенням безбар'єрного середовища, щоб усі громадяни могли повноцінно брати участь у житті суспільства. Таким чином, система соціальної реабілітації у США має комплексний характер і орієнтована на створення умов для повної інтеграції осіб з інвалідністю в суспільство. Зосередженість на правах, рівних можливостях та інклюзивності робить її однією з найбільш розвинених систем у світі [3, с. 35].

У Канаді соціальна реабілітація також орієнтована на інклюзію та рівність. Тут існує широкий спектр програм для людей з інвалідністю, які спрямовані на підтримку їхнього здоров'я, освіти та професійного розвитку. Особлива увага приділяється адаптації робочих місць та забезпеченню доступності громадських послуг.

Австралійська система соціальної реабілітації відома своєю гнучкістю та індивідуалізацією. Тут діють програми, що дозволяють особам з інвалідністю обирати різні види підтримки та послуг залежно від їхніх потреб. Система надає можливість працювати з різними професіоналами, що сприяє індивідуальному підходу.

Соціальна реабілітація осіб з інвалідністю у Франції базується на комплексному та інклюзивному підході, спрямованому на забезпечення прав, рівних можливостей та соціальної інтеграції для людей з різними видами інвалідності. Франція має розвинену систему соціальної реабілітації, яка враховує потреби людей з інвалідністю у різних сферах життя, таких як освіта, працевлаштування, доступ до соціальних послуг та медичної допомоги. Ключовими аспектами соціальної реабілітації у Франції є: у Франції діють закони, які гарантують права осіб з інвалідністю. Один із ключових законів - Закон 2005 року про рівні можливості, участь та громадянство осіб з інвалідністю. Цей закон встановлює правила та заходи, спрямовані на забезпечення рівних можливостей, доступності та соціальної інклюзії; Франція прагне забезпечити інклюзивну освіту для дітей та молоді з інвалідністю. Школи та університети мають спеціальні програми та ресурси, які допомагають учням та студентам з інвалідністю адаптуватися до навчального процесу та успішно здобувати освіту. Це включає індивідуальні плани навчання, спеціальні пристосування та підтримку фахівців. У Франції існують спеціальні програми, спрямовані на професійну реабілітацію та працевлаштування осіб з інвалідністю. Це може включати навчання новим професіям, підготовку до роботи, а також створення сприятливих умов для працевлаштування. Франція

також має законодавчі вимоги, які стимулюють роботодавців наймати працівників з інвалідністю. Французька система соціального забезпечення надає широкий спектр послуг та підтримки для людей з інвалідністю. Це може включати фінансову допомогу, медичні послуги, спеціалізовану терапію, а також соціальну та психологічну підтримку. У Франції діють реабілітаційні центри, які пропонують комплексні послуги для людей з інвалідністю. Франція приділяє значну увагу забезпеченню доступності громадських місць, транспорту та інфраструктури для людей з інвалідністю. Закони вимагають, щоб будівлі, транспортні системи та громадські місця були адаптовані для людей з інвалідністю. Соціальна реабілітація у Франції базується на концепції інклюзії та сприяння рівним можливостям для всіх громадян. Завдяки комплексному підходу та законодавчій підтримці, Франція прагне створити умови, де люди з інвалідністю можуть жити повноцінним життям, брати активну участь у суспільстві та реалізувати свій потенціал [4, с. 400].

Всі ці країни мають власні унікальні практики, але спільним для них є прагнення до інклюзії, соціальної справедливості та підтримки рівних можливостей для осіб з інвалідністю. Вивчення закордонного досвіду може допомогти визначити найкращі практики та впровадити їх в Україні, сприяючи розвитку ефективної системи соціальної реабілітації.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Висновки та перспективи подальших досліджень у сфері вивчення закордонного досвіду соціальної реабілітації можуть дати цінні вказівки для покращення національної системи реабілітаційної роботи та сприяння більш ефективній інтеграції людей з інвалідністю в суспільство. Подальші дослідження можуть зосередитися на вивченні ефективних практик у різних країнах і виявленні тих, які можуть бути адаптовані та впроваджені в інших контекстах. Це може включати аналіз програм професійної реабілітації, систем освіти та соціальних послуг. Подальші дослідження можуть розглянути нові моделі співпраці між різними інституціями, щоб покращити соціальну реабілітацію. Це може включати вивчення ролі громадських організацій, державних установ та приватного сектору у створенні більш ефективної системи реабілітації. В цілому, дослідження закордонного досвіду соціальної реабілітації відкриває нові можливості для покращення національних систем та створення більш інклюзивного та справедливого суспільства для осіб з інвалідністю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Козубовська І. В., Пічкарь О. П. Кадрове забезпечення соціальних служб у Великій Британії: Монографія. Ужгород : «Мистецька лінія», 2003. 392 с.
2. Міхеєва О. Ю. Соціальна педагогіка : курс лекцій. Київ : Компринт, 2022. 558 с.
3. Палагнюк Ю. В. Соціальна робота в зарубіжних країнах. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2016. 68 с.
4. Слосанська Г., Поліщук В. Соціальна робота в громаді за кордоном: історія та сучасні тенденції розвитку. *Social Work and Education*. 2019. Vol. 6. No. 4. С. 390–407.

5. Renko M., Harris S. P., Caldwell K. Entrepreneurial entry by people with disabilities. *International Small Business Journal*. 2015. Vol. 34. Issue 5. P. 555–578.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ

Оксана Пшенична

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

oksana27012002@gmail.com

Науковий керівник: Наталія Сайко

Участь у бойових діях є надзвичайно травматичним досвідом для військовослужбовців, який може призвести до серйозних психологічних та соціальних наслідків. Бойовий стрес, пережиті травматичні події, а також процес адаптації до мирного життя можуть спричинити розвиток різноманітних психічних розладів, таких як посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), депресія, тривожні розлади, розлади адаптації та інші. Крім того, військовослужбовці можуть стикатися з серйозними соціальними проблемами, такими як труднощі з реінтеграцією в цивільне життя, проблеми у стосунках з близькими, труднощі з працевлаштуванням, соціальна ізоляція тощо.

Саме тому соціально-психологічна реабілітація для військовослужбовців-учасників бойових дій є вкрай важливою та актуальною проблемою. Вона передбачає комплексний підхід, спрямований на відновлення психічного, фізичного та соціального благополуччя цих осіб, а також їхню успішну реінтеграцію в суспільство.

Проблема соціально-психологічної реабілітації військовослужбовців-учасників бойових дій активно досліджується як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями. Зокрема, значний внесок у вивчення цієї проблематики зробили такі дослідники, як Дж. Вінклер, К. Данкен, К. Герінг, Д. Річардсон та інші.

У своїх дослідженнях вони розглядають різноманітні аспекти реабілітації, включаючи психологічну допомогу, соціальну підтримку, професійну реінтеграцію, роботу з сім'ями військовослужбовців та інші важливі питання. Зокрема, Дж. Вінклер та К. Данкен наголошують на важливості застосування мультидисциплінарного підходу в реабілітації, залучення різних фахівців та використання різноманітних терапевтичних методів.

К. Герінг та Д. Річардсон зосереджуються на вивченні психологічних наслідків бойового стресу та ефективних методів психотерапії для лікування ПТСР та інших розладів, пов'язаних з бойовим досвідом.

Низка вітчизняних дослідників, таких як І. Малкіна-Пих, В. Ромек, В. Лакинський, також зробили значний внесок у вивчення проблем реабілітації учасників бойових дій. Вони досліджували особливості психологічної травматизації військовослужбовців, специфіку їхньої адаптації до мирного